

Nr 320.

Av herr **Herlitz**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om viss begränsning av legitimation som tandläkare, m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition, nr 299, inhämtas, att det icke visat sig möjligt att fylla det aktuella behovet av tandläkare inom folktandvården. Vid sådant förhållande har Kungl. Maj:t funnit en tvångsrekrytering av arbetskraft erforderlig; i sådant syfte föreslås en lagstiftning, enligt vilken legitimation såsom tandläkare kan för 1 år begränsas till att avse allenast utövning av yrket inom folktandvården. Det bör betonas, att då nyexaminerade tandläkare sålunda skulle tvingas till ett års allmän tjänst, innan de vinna sådan legitimation som berättigar till fri tjänsteutövning, denna tjänst icke i någon mån motiveras av behovet av vare sig ökad utbildning eller kontroll över de nyexaminerades färdighet; detta är, med den omarbetning lagförslaget undergått med anledning av lagrådets anmärkningar, uppenbart. Syftet att tillförsäkra det allmänna den arbetskraft, det behöver, framstår renodlat.

Helt annorlunda förhåller det sig med den i Danmark rådande ordningen. Då i propositionen danska förhållanden åberopats såsom förebildliga, är det angeläget att understryka, att den danska lagstiftningen är av helt annan beskaffenhet än den som nu föreslås. Vad den fordrar såsom villkor för legitimation är en viss tids assistenttjänstgöring, som kan fullgöras hos vilken auktoriserad tandläkare som helst. Det är här ej fråga om tvungen offentlig tjänst; det är å andra sidan en tjänstgöring som anses vara av betydelse ur utbildningssynpunkt.

Den väg man sålunda vill beträda är främmande för svensk rättsuppfattning. Man får gå mycket långt tillbaka i tiden för att finna exempel på att staten tvingade personer att antaga allmän tjänst. Sedan lånliga tider har det varit en självklar sak, att yrkesmässigt arbete i statlig och kommunal tjänst endast utövas på frivillighetens grund. (Något helt annat är tydligtvis sådan allmänt medborgerlig tjänsteplikt, varom stadgas exempelvis i kommunallagarna, skogseldslagen, värnpliktslagen, luftskyddslagen o. s. v.) Verkliga avsteg från grundsatsen innefattas endast i tjänstepliktslagen, som emellertid endast avser de utomordentliga förhållanden som råda under krig. Den nu föreslagna lagen motiveras på intet sätt av sådana förhållanden.

Bakgrunden för det framlagda lagförslaget är i stället mycket enkel: folktandvården har varit felaktigt kalkylerad, den har icke kunnat erbjuda tandläkarna avlöningsvillkor, som varit tillräckligt lockande. Det allmänna har legat under i konkurrensen med det enskilda förvärvsarbetet. Vad man i ett

sådant fall har att göra har väl hittills alltid ansetts självklart: staten och kommunerna nödgas erbjuda tillfredsställande avlöningsförhållanden. Det torde aldrig hava ifrågakommit att det allmänna skall begagna sin tvångsmakt för att skaffa sig tjänstemän till billigare pris än som på frivillighetens väg är möjligt.

Något helt annat är, att på vissa områden någon tids offentlig tjänst räknas såsom mer eller mindre nödvändig förutsättning för enskild verksamhet; departementschefen erinrar om läkares och juristers tjänstgöring vid sjukhus resp. häradsrätter. Denna tjänstgöring — med sitt uppenbart stora värde ur utbildningssynpunkt — tillmättes inom den privata yrkesutövningen en sådan betydelse, att läkaren resp. juristen anser sig icke kunna förvärva en tillfredsställande inkomst utan att genomgå den. Härom är i föreliggande ärende alls ej fråga. En principiell skillnad ligger för övrigt däri, att det i nämnda fall icke är fråga om något av staten utövat tvång; välbekant är också, att t. ex. juris kandidater kunna vinna goda anställningar utan tingsmeritering.

Departementschefen erkänner också att den föreslagna obligatoriska tjänstgöringen kan sägas »sakna förebild». Men hans betänkligheter övertinnas då han tror sig kunna konstatera att tjänstgöringen icke »kan anses oskäligt tynga den som drabbas därav». Detta betraktelsesätt öppnar de mest oroande perspektiv. Vad som nu avses skola åläggas tandläkare kan tänkas komma att drabba vilken annan yrkesutövarkategori som helst, när staten har behov av dess tjänster och erbjuder avlöningsvillkor, som enligt statsmakternas tanke icke kunna anses oskäliga, men som enligt yrkesutövarnas egen mening icke uppväga de ekonomiska förmåner de på annat håll kunna förskaffa sig. Riksdagens ståndpunktstagande till den föreliggande frågan har således stor principiell betydelse. Det är av vikt att den icke betraktas såsom en speciell fråga, berörande allenast en mindre grupp av medborgare. Ett bifall till propositionen måste tolkas så att den betänksamhet man på arbetstagarhåll hyste inför tjänstepliktslagen numera uppgivits. Det skulle innebära, att man är beredd att, oberoende av krigsförhållandena, tillämpa denna lagstiftnings principer, när det av statsfinansiella skäl befinnes önskvärt.

Under återopande av vad nu anförts och under framhållande att det i propositionen framlagda förslaget om stipendier givetvis från vissa utgångspunkter framstår som ett steg i rätt riktning, får jag hemställa,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 299, i vad den avser förslag till lag om viss begränsning av legitimation såsom tandläkare.

Stockholm den 8 juni 1943.

Nils Herlitz.